

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Марковича Віталія Володимировича на тему «Соціально-економічна ефективність транскордонного співробітництва України в умовах європейської інтеграції», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

На підставі вивчення підготовленої Марковичем Віталієм Володимировичем дисертації на тему: «Соціально-економічна ефективність транскордонного співробітництва України в умовах європейської інтеграції» та наукових праць, що опубліковані за темою дослідження, можна констатувати наступне.

I. Актуальність теми дисертації

За сучасних умов розширення та поглиблення європейської інтеграції зростає роль транскордонного співробітництва (ТКС) регіонів і відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях з метою підвищення їх конкурентоспроможності. Наприкінці минулого століття регіональна політика ЄС прийшла до нової парадигми – від застосування механізмів ліквідації диспропорцій регіонального розвитку шляхом міжрегіонального перерозподілу ресурсів до мобілізації природно-ресурсного потенціалу територій та застосування принципу субсидіарності. Цей підхід був використаний суміжними прикордонними регіонами Європи, які налагодили взаємні контакти між державними та регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, суб'єктами господарювання, об'єднуючи зусилля для вирішення спільних проблем, і від співробітництва за окремими транскордонними угодами перейшли до співпраці в рамках єврорегіонів та інших організаційно-економічних форм ТКС.

Враховуючи активізацію процесів ТКС в Україні за сучасних умов європейської інтеграції актуалізуються питання, що стосуються особливостей забезпечення ефективної взаємодії в межах транскордонних регіонів. Передусім йдеться про дослідження передумов та чинників оптимізації транскордонних

взаємодій на основі підвищення ефективності інституційних механізмів ТКС, активізації транскордонної економічної активності, а також формування якісного соціального капіталу в транскордонних об'єднаннях. З метою виявлення спільних проблем та пошуку ефективних шляхів їх вирішення постала необхідність системного дослідження соціально-економічної ефективності ТКС, що потребувало належного теоретико-методологічного підґрунтя та зумовило актуальність дослідження.

Слід зазначити, що наявність невирішених проблем у сфері ТКС України та несформованість концептуальних основ моделі оцінювання його ефективності у соціально-економічному вимірі не лише гальмують прийняття відповідних управлінських рішень щодо розвитку прикордонних регіонів, а й загалом перешкоджають реалізації переваг ТКС для підвищення конкурентоспроможності регіонів України та ускладнюють процеси європейської інтеграції у цьому сегменті міжнародних відносин на мікро- і мезорівнях. Таким чином, обрана Марковичем В. В. тема дисертаційної роботи є актуальною в економічних, політичних та соціальних умовах сьогодення.

II. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій

Поглиблений аналіз дисертаційної роботи Марковича В. В. дозволив зробити висновок про достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації.

Отримані дисертантом висновки та рекомендації обґрунтовані на основі опрацювання значної кількості літературних джерел (177 найменувань), нормативних актів України, ЄС, Польщі та Німеччини, статистичних та аналітичних матеріалів, монографічних досліджень.

Структура дисертації, послідовність і зміст її розділів і підрозділів дозволили прослідити логіку дисертанта, взаємну узгодженість і взаємозв'язок дій у вирішенні завдань дослідження та досягненні його мети. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Методологічні основи дослідження соціально-економічної ефективності транскордонного співробітництва» визначено сутність, стратегічні цілі та значення ТКС у соціально-економічному розвитку транскордонних регіонів (с. 21-40), узагальнено існуючі науково-методичні підходи до проведення оцінки ТКС та наведено тлумачення поняття його соціально-економічної ефективності (с. 40-57), а також систематизовано нормативно-правову базу, організаційне та фінансове забезпечення ТКС в умовах європейської інтеграції (с. 58-71).

У другому розділі «Оцінка соціально-економічної ефективності транскордонного співробітництва в умовах європейської інтеграції» досліджено сучасний стан соціально-економічної ефективності українсько-польського ТКС на прикладі Львівсько-Підкарпатського транскордонного регіону (с. 75-95) та польсько-німецького ТКС на прикладі Любусько-Бранденбурзького транскордонного регіону (с. 95-111), а також запропоновано теоретико-методичний підхід до оцінки і здійснено економетричний аналіз базових показників соціально-економічного розвитку досліджуваних регіонів (с. 112-127).

У третьому розділі «Пріоритети підвищення соціально-економічної ефективності транскордонного співробітництва України в умовах європейської інтеграції» визначено основні напрями (с. 132-148) та окреслено організаційно-економічні механізми підвищення соціально-економічної ефективності ТКС (с. 148-167), а також пріоритети вдосконалення інформаційного забезпечення ТКС (с. 167-183).

Отримані автором наукові результати було виокремлено, узагальнено та відображено в концентрованій формі у положеннях наукової новизни.

III. Наукова новизна

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних публікацій Марковича В. В. дозволяє стверджувати, що основні положення сформульовані автором

особисто і відображають його внесок в розвиток теоретичних та методичних положень з дослідження сучасного стану і напрямів вдосконалення соціально-економічної ефективності ТКС України в умовах європейської інтеграції. До одержаних наукових результатів, що містять таку наукову новизну, можна віднести наступні.

Вперше:

– обґрунтовано концептуальні положення досягнення соціально-економічної ефективності ТКС на основі раціонального організаційно-інституціонального забезпечення ТКС та методичку опосередкованої оцінки його соціально-економічного розвитку шляхом дослідження базових показників транскордонної конвергенції виявленням щільності зв'язку між обсягами ВРП, рівнями безробіття і заробітної плати в регіонах-учасниках співпраці, а також структурної трансформації під впливом залучених коштів за програмами ТКС розрахунком щільності зв'язку між обсягами залученої грантової допомоги в рамках ТКС та зовнішньоторговельним оборотом і ПП із сусідньої країни-учасниці ТКС (с. 112-127);

удосконалено:

– виокремлення стратегічних цілей ТКС, які, на відміну від усталених, трактуються як структурна трансформація на основі зміни моделі соціально-економічного розвитку у прикордонних регіонах-учасниках співпраці, застосування принципів субсидіарності і децентралізації, адаптування ефективних практик управління, розвитку громадянського суспільства та реалізації транскордонних програм співпраці з ефективним використанням фінансових ресурсів програм допомоги ТКС, а також транскордонна конвергенція, що базується на розширенні взаємозв'язків господарюючих суб'єктів у спільному використанні ресурсів, зближенні рівнів соціально-економічного розвитку, зміцненні конкурентоспроможності транскордонного регіону та нівелюванні кордонів у межах транскордонного регіону як цілісного утворення (с. 41-46);

– науково-теоретичне обґрунтування дуалістичного характеру політики ЄС щодо ТКС з регіонами України, яке, на відміну від існуючого, орієнтованого на усунення бар'єрних ефектів кордону та розширення співпраці між регіональними і місцевими органами державного управління, базується на аналізі локальної спрямованості транскордонних програм Європейської політики сусідства на підвищення ефективності та безпеки зовнішніх кордонів ЄС (с. 68-71);

– організаційно-інституціональні основи формування транскордонних кластерів та індустріальних парків в Україні, які доповнили існуючі доведенням необхідності спрощення регламентних процедур, пріоритетності державно-приватного партнерства для реалізації проектів, окресленням способів ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування суміжних регіонів, суб'єктів господарювання та громадянського суспільства (с. 148-167);

дістали подальшого розвитку:

– компонентно-функціональна структура соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів, що відрізняється від існуючих охопленням трьох рівнів ієрархії: нормативно-правове забезпечення ТКС державними, регіональними і місцевими органами влади та міжнародними організаціями; організаційно-інституціональне сприяння співпраці договірними органами ТКС, транскордонними кластерами, промисловими зонами та парками шляхом формування мереж співпраці і втілення транскордонних проектів; реалізація ТКС фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями та спільними підприємствами (с. 38-39);

– визначення основних тенденцій та особливостей забезпечення соціально-економічної ефективності ТКС в українсько-польському та польсько-німецькому транскордонних регіонах, які доповнили існуючі аналізом механізмів управління, організаційних інструментів та форм транскордонної співпраці в умовах інтеграційних процесів (с. 75-111);

– теоретико-прикладні рекомендації щодо активізації ТКС регіонів України, що передбачають посилення цільової спрямованості проектів ТКС та формування базисних передумов соціально-економічного розвитку

трансграничних регіонів з використанням переваг прикордонного розміщення, їх природно-ресурсного та трудового потенціалів, а також положень щодо здійснення моніторингу ефективності використання грантових ресурсів Європейського інструменту сусідства і партнерства та інших міжнародних програм допомоги ТКС з метою підвищення соціально-економічної ефективності ТКС України (с. 132-148).

Наукова новизна одержаних наукових результатів дисертаційної роботи забезпечується вагомою джерельною базою, широким спектром використання загальнонаукових і спеціальних економіко-математичних методів, здатністю здобувача до критичного аналізу та узагальнень.

Дисертаційна робота Марковича В. В. визначається високим науковим рівнем, оригінальністю підходів, критичним аналізом матеріалу, що зумовило можливість одержання відповідних наукових висновків та рекомендацій.

IV. Теоретична цінність отриманих результатів роботи

Наукові положення та теоретичні висновки дисертаційної роботи, які стосуються обґрунтування теоретико-методичних підходів до дослідження соціально-економічної ефективності ТКС, утворюють теоретичну цінність роботи для подальшого наукового дослідження проблемних питань міжнародних економічних відносин, ТКС і міжрегіональної співпраці, регіональної політики. Апробовані у роботі методологічні підходи можуть бути використані при подальших дослідженнях ефективності ТКС України, розробці та впровадженні організаційно-інституційних інструментів вдосконалення регіональної політики і трансграничної співпраці. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт за темами «Стратегії міжнародної конкурентоспроможності та конвергенції економічного розвитку ЄС» і «Екологічні чинники економічного зростання в країнах Центрально-Східної Європи».

V. Практичне значення роботи, використання результатів дослідження

Прикладне значення дисертації полягає у визначенні сучасного стану та напрямів вдосконалення соціально-економічної ефективності ТКС України в умовах європейської інтеграції. Практичне значення авторських рекомендацій і підходів підтверджується їх апробацією на чотирьох науково-практичних конференціях та семінарах, а також їх використанням при підготовці Рекомендацій парламентських слухань на тему «Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України», схвалених Постановою ВРУ №1537-VIII від 21 вересня 2016 р., у діяльності Закарпатської торгово-промислової палати та у навчальному процесі кафедри міжнародних економічних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка.

VI. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях та відповідність дисертації чинним вимогам

Сформульовані у дисертації теоретичні положення і практичні рекомендації достатньо повно відображені у публікаціях. Загальний обсяг опублікованих наукових праць у кількості 12 позицій загальним обсягом 5,02 авт. арк., з них особисто автору належить 4,71 ум.-др. арк., у тому числі 6 статей у фахових економічних виданнях (8 одноосібно та 1 у співавторстві) та 2 тези доповідей на наукових конференціях.

В опублікованих працях висвітлені основні наукові положення дисертації, які становлять наукову новизну та винесені на захист.

Тема дисертації та її зміст відповідають паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Основні положення дисертації, що розкривають її зміст, наукову новизну та практичну значимість, висновки та рекомендації щодо підвищення рівня соціально-економічної ефективності ТКС України в стислій формі приведені в авторефераті дисертації, оформленому згідно з вимогами, що до нього висуваються. Автореферат не містить інформації, яка не наведена в роботі.

VII. Дискусійні положення і зауваження щодо дисертаційної роботи

Визнаючи в цілому високий науковий рівень дисертації Марковича Віталія Володимировича, необхідно відзначити наступні дискусійні положення і зауваження:

– потребує детальнішого обґрунтування вибір для порівняльного аналізу українсько-польського (Львівська область і Підкарпатське воєводство) та польсько-німецького (Любуське воєводство і федеральна земля Бранденбург) транскордонних регіонів і подальшого регресійного дослідження базових соціально-економічних показників цих регіонів (підрозділи 2.1-2.2), враховуючи прикордонне розміщення більшості областей України. Недостатньо відображені в дисертації сучасний стан інституціонального та організаційно-економічного забезпечення ТКС інших 18 прикордонних регіонів України;

– здійснене автором регресійне дослідження показників соціально-економічного розвитку Львівсько-Підкарпатського та Любусько-Бранденбурзького транскордонних регіонів, приведене у параграфі 2.3 (с. 11-12 автореферату), опирається на показники за період 2006-2015 роки. Для більшої репрезентативності результатів економетричного дослідження авторові варто було б використати дані за триваліший, ніж десятирічний, часовий період;

– дискусійним є запропоноване у п. 3.1. положення (с. 137-138 дисертації) про «податкове стимулювання малого та середнього підприємництва» прикордонних регіонів. Автором пропонується розглянути подальший розвиток спеціальних (вільних) економічних зон, зокрема зон прикордонної торгівлі у прикордонних регіонах України. Враховуючи суперечливий минулий досвід функціонування СЕЗ в Україні, питання відновлення податкових пільг для підприємств окремих регіонів потребує більш ґрунтовного аналізу;

– більшій увазі у роботі слід було приділити впливу регіональної політики ЄС, а також децентралізації влади у постсоціалістичних державах, що межують з Україною, на соціально-економічний розвиток транскордонних регіонів в умовах європейської інтеграції;

– робота також виграє б від детальнішого аналізу чинника розвитку транскордонної інфраструктури у контексті його впливу на соціально-

економічний розвиток досліджуваних транскордонних регіонів.

Наведені зауваження і виділені дискусійні моменти не відзначаються на позитивному враженні від опонованої дисертації та на її якості, і не зменшують наукової цінності проведеного дослідження.

VIII. Загальний висновок щодо дисертації

Дисертаційна робота Марковича Віталія Володимировича є закінченим, самостійно виконаним, логічно побудованим, переконливо аргументованим комплексним науково-прикладним дослідженням на актуальну тему. Зміст роботи відповідає темі, головна мета, що визначена автором, досягнута через вирішення усіх поставлених завдань. Результати дослідження мають безперечну наукову новизну і практичну значимість, є обґрунтованими і достовірними. Висновки і пропозиції логічно випливають з викладеного в дисертації матеріалу та отримали належне впровадження.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація на тему «Соціально-економічна ефективність транскордонного співробітництва України в умовах європейської інтеграції» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» (постанова КМ України № 567 від 24 липня 2013 р., постанова КМ України № 656 від 19 серпня 2015 р., постанова КМ України № 1159 від 30 грудня 2015 р.), а її автор, Маркович Віталій Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

Кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародного бізнесу
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

М. П. Хмара